

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovi člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 20. do 26. januara 2004. godine, donijela je

ODLUKU

I

Mjesto historijske građevine - Musafirhana u Jajcu proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik se nalazi na lokaciji koja obuhvata k.č. 1175, k.o. Jajce I, općina Jajce, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik primjenjuju se mjere zaštite i rehabilitacije utvrđene Zakonom o provedbi odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02 i 6/04).

II

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju, prezentaciju i rehabilitaciju nacionalnog spomenika.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Komisija) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati finansijska sredstva za izradu i postavljanje informacione ploče sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III

U cilju trajne zaštite dobra utvrđuju se sljedeće mjere zaštite, koje se odnose na lokaciju iz tačke I stav 2. ove odluke:

- objekat Musafirhane bit će rehabilitiran na izvornoj lokaciji, u izvornom obliku, sa identičnim horizontalnim i vertikalnim dimenzijama, uz primjenu izvornih ili istovrsnih materijala i izvornih metoda građenja, na osnovi dokumentacije o ranijem izgledu (arhitektonsko-tehnički snimci iz 1956. godine), uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine;

- prije pristupanja radovima na rehabilitaciji Musafirhane izvršiti otkopavanja površinskih slojeva zemlje u cilju pronalazjenja originalnih temeljnih zidova;
- izvršiti sanaciju i konsolidaciju originalnih dijelova temelja i zidova;
- svi originalni fragmenti srušenog objekta pronađeni na lokaciji ili na drugom mjestu na koje su odvezeni nakon rušenja objekta, moraju biti sakupljeni, registrirani, snimljeni i ponovno ugrađeni u rekonstruirani objekat metodom anastiloze. Do momenta ugradnje potrebno ih je na adekvatan način zaštititi;
- fragmente koji se zbog visokog stepena oštećenja ne mogu ugraditi, nakon izvršenih laboratorijskih ispitivanja, na odgovarajući način konzervirati i prezentirati u sklopu objekta;
- sav iskoristivi materijal ugraditi u objekat Musafirhane;
- dijelove koji nedostaju, a za koje postoji dokumentacija o njihovom izvornom stanju, uraditi na osnovi postojeće dokumentacije od materijala koji su istovrsni ili slični izvornim, uz korištenje metode repristinacije;
- na parcelama koje graniče sa parcelom na kojoj se nalazi nacionalni spomenik, dopuštena je isključivo gradnja objekata maksimalne visine P+1, odnosno 6,50 m do početka krovišta, i maksimalnog gabarita 10 x 10 m sa strmim četverostrešnim krovom i krovnim pokrivačem od lima ili drvene šindre.

IV

Stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski akti koji su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

V

Svako, a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe, suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu i rehabilitaciju.

VI

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije, federalnom ministarstvu nadležnom za prostorno uređenje, nadležnoj službi zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine i općinskim organima uprave nadležnim za poslove urbanizma i katastra, radi provedbe mjera utvrđenih u tač. II-V ove odluke i nadležnom općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web stranici Komisije (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

VIII

Prema članu V, stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

IX

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u «Službenom glasniku BiH».

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović, Ljiljana Ševo i Tina Wik.

P.o. Predsjedavajuće Komisije

Amra Hadžimuhamedović

Broj: 07.2-2-523/03-1
20. januara 2004. godine
Sarajevo

O b r a z l o ž e n j e

I – UVOD

Na osnovi Zakona o provedbi odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, član 2, stav 1, “nacionalni spomenik” je dobro koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila nacionalnim spomenikom, u skladu sa članovima V i VI Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH», broj 33/02), sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za dotično dobro podnesen zahtjev.

Općina Jajce je dana **21. februara 2003.** godine podnijela peticiju/ prijedlog za proglašenje Musafirhane nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine.

U skladu sa odredbama Zakona, a na osnovi člana V, Aneksa 8. i člana 35. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, Komisija je pristupila provedbi postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

II – PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju izvršen je uvid u:

- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući i opis i fotografije, podatke o oštećenjima u toku rata, podatke o intervencijama na restauraciji i drugoj vrsti radova na dobru, itd.,
- z.k. izvadak i podatke o vlasništvu,
- historijsku, arhitektonsku i drugu dokumentarnu građu o dobru, koja je data u popisu korištenja dokumentacije u sklopu ove odluke.

Na osnovi uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra, utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Musafirhana se nalazila u glavnoj Ulici bratstva i jedinstva u neposrednoj blizini Travničke kapije, na udaljenosti od nekih 20 m prema jugu. Zauzima k.č. br 1175, po novom premjeru, a po starom premjeru k.č. broj

IX/86, broj posjedovnog lista 432., k.o. Jajce I, Federacija Bosne i Hercegovine.

Historijski podaci

U islamizaciji Bosne i Hercegovine derviši su odigrali značajnu ulogu; kao vjernici - svojom pobožnošću i dosljednom primjenom vjerskih propisa, kao humanisti - svojom solidarnošću i pomaganjem drugih i kao vojnici - svojom hrabrošću i odlučnošću. Tekije izgrađene na tlu Bosne i Hercegovine pripadale su: mevlevijskom, kaderijskom, nakšibendiskom, rufajjskom i halvetijskom tarikatu.

U gradu Jajcu njegovala se derviška tradicija skromnih razmjera¹. Jedna od jajačkih tekija nalazila se prekoputa Esme sultanije džamije i nestala je u velikom požaru koji je zahvatio grad. Nema podataka o tome da je tekija obnavljana, ali se zna da je nova podignuta u selu Vrbica (Šehitluci) pored Jajca. U svojoj knjizi Džemal Čehajić navodi podatak da su u Jajcu djelovali derviši nakšibendijskog² i kadirijskog³ tarikata (*Čehajić, str. 134,135*).

Uz mnoge tekije postojale su musafirhane i imareti, što je ukazivalo na socijalni aspekt uloge tekije i ukupnog učenja islama koje su derviši izvorno u životu artikulirali. Sve je ovo utjecalo na brzo širenje islama u našim krajevima (ef. *Omerdić, str.129 – 140*). Od velikog broja ovih objekata, do rata 1992 – 1995. godine u Jajcu se sačuvao jedino objekat musafirhane i tekije porodice Mulalića. Zgradu je podigao Hadži Jusuf Mulalić početkom XIX stoljeća i u njoj uspostavio i tekiju i musafirhanu, za čije je izdržavanje ostavio znatan vakuf (*podaci iz kartona objekta Zavoda za zaštitu spomenika BiH – dio o historijatu, napravljeni 1951. godine*). Musafirhana i tekija su radile aktivno sve do 1878. godine. Njen osnivač je umro kao bedel⁴ na putu za Mekku 1891. godine. Oko 1907. godine prizemni dio musafirhane je pretvoren u han, a prostorije na spratu su preuređene za stanovanje.

U ovom objektu je, nakon što je osvojio Jajce 1851. godine, jedno kraće vrijeme boravio i bosanski serasker Omer-paša Latas⁵.

¹¹ Postoji predanje koje je Džemalu Čehajiću ispričao rahmetli Mustafa-efendija iz Jajca koji je obavljao dužnost mujezina u Esme sultanije džamiji, prema kojoj je na prostoru oko Katakombi i Tornja sv. Luke (Šehmahala) neki šejh održavao propovijedi narodu pozivajući ih u islam. Šejh je sahranjen na mjestu današnje fabrike Elektrobosna.

² Deviški red nakšibendija – ime dobio po Muhamed ibn Muhamed Bahaudin al Buhariju Nakšabandiju. Ovaj red predstavlja produženje horosanske mistične škole. Pojavio se u Bosni u XV stoljeću. Mnogi od derviša ovog reda poginuli su u El Fatihovoj vojsci.

³ Deviški red kadirija – ovaj red je imao svoje centre u svim većim gradovima Srbije, Makedonije, Kosova i Bosne i Hercegovine. Bio je više zastupljen u južnijim krajevima Balkana. Po vremenu osnivanja je najstariji i njegovo širenje se desilo istovremeno sa osmanlijskim osvajanjima ovih prostora.

⁴ **Bedel** – osoba koja na hadž putuje umjesto neke druge osobe koja iz nekih, najčešće zdravstvenih razloga, to nije u stanju.

⁵ **Omer-paša Latas** – turski maršal, rođen 1806. godine u Lici, umro 1871. godine u Istanbulu. Rođen je u graničarskoj porodici i nazvan Mihajlo – Mičo. Služio je u krajiškoj vojsci. Prebjegao je u Bosnu 1827. godine i prešao na islam, uzevši ime Omer. Bio je nastavnik u carigradskoj vojnoj školi gdje mu je učenik bio prijestolonasljednik Abdul Medžid, koji ga je, postavši sultan 1839. godine, proizveo za pašu. Istakao se kao vojskovođa, koji je sudjelovao u borbama protiv sultanovih neistomišljenika u Siriji 1840. i 1845. godine, u Albaniji 1842. i Kurdistanu 1846. godine. U Bosni je krvavo ugušio ustanak 1850 – 1851. godine koji su digli age i begovi. U tursko – crnogorskom ratu 1861 – 62. godine zapovjedao je turskom vojskom i doveo Crnu Goru u položaj iz koga je spašena samo zauzimanjem velesila.

2. Opis dobra

Objekat musafirhane je predstavljao primjer tradicionalne jajačke kuće na dva sprata. Po tlocrtnoj koncepciji ima vrlo čiste oblike koji karakteriziraju gradsku arhitekturu Jajca i strmi drveni krov sa drvenom šindrom koji skladno harmonizira sa arhitektonikom starog grada.

Prizemlje objekta musafirhane je bilo urađeno od lomljenog kamena sa krečnim malterom kao vezivnim sredstvom, sa debljinom zidova od 70 cm. Gabarit prizemlja je imao dimenzije 8,44 x 9,97 m. U prizemlju su se nalazile dvije prostorije koje su najvjerojatnije služile: jedna kao ostava i druga kao štala za konje gostiju. Jedna od ovih prostorija (štala) bila je zasvedena poluoblíčastim kamenim svodom, dok je kod druge upotrebljena ravna drvena tavanica. Ispred se nalazio trijem širine 2,50 m u kome su se nalazile jedne od drvenih stepenica koje su vodile na sprat. Konstrukcija prvog sprata oslanjala se na drvenu hrastovu gredu presjeka 20 x 20 cm koju su preko drvenih ukrašenih sedla pridržavali: sa lijeve strane (zapadni ugao objekta) jedan kvadratičan drveni stup dimenzija 20 x 20 cm, zatim, na udaljenosti od 3,30 m, mjereno od ovog stupa, također jedan drveni stup okruglog presjeka istih dimenzija, a cijela konstrukcija je preko ove grede bila oslonjena na kameni zid debljine 67 cm. Stupovi trijema su imali visinu 2,40 m i bili su oslonjeni na kamene baze visine 40 cm.

Pristup na sprat Musafirhane bio je ostvaren preko dva drvena stepeništa. Prvo stepenište, koje je iz trijema vodilo na sprat u prostor divanhane, imalo je širinu 1,10 m. Drugo stepenište se nalazio na jugoistočnoj strani objekta, kojim se dolazilo u prostor drvene verande, sa koje je drugi krak istog stepeništa vodio u prostorije smještene na drugom spratu.

Na prvom spratu, koji je imao dimenzije 13,00 x 10,35 m bile su smještene sobe. Drugi sprat je također bio predviđen za sobe i bio je nešto prostraniji sa dimenzijama 13,00 x 11,00 m. Na drugom spratu, na njegovoj sjeveroistočnoj strani, nalazila se ćenifa⁶ sa drvenim podom.

Spratovi Musafirhane su imali doksate i bili su smaknuti jedan u odnosu na drugi. Svjetlost je u unutrašnjost objekta dovedena nizovima prozora, kojih je na prvom spratu bilo ukupno devet, i na drugom sedamnaest. Prozori su bili pravougaonog oblika i različitih dimenzija, počev od 63, preko 74 do 143 cm širine, i 83 cm visine na prvom spratu. Na drugom spratu njihova visina je bila nešto viša i iznosila je 106 cm.

Međuspratna konstrukcija Musafirhane je bila drvena sa podužno položenim hrastovim gredama dimenzija 20/20 cm. Podovi su bili urađeni od drvenih talpi debljine 5 cm.

Zidovi prizemlja su bili od kamena, a konstrukcija oba sprata bila je urađena u bondruk-sistemu, sa stupovima dimenzija 14/14 cm, i ispunom od ćerpića. Cijela fasada bila je malterisana krečnim malterom i farbana u bijelo, dok su drveni elementi bili bojeni tamnim nijansama, najvjerojatnije lanenim uljem sa dodacima smola.

Krov musafirhane je bio, kao i kod većine objekata u Jajcu, strm i pokriven drvenom šindrom. Krov musafirhane je imao nagib od 45 stepeni sa rogovima velike dužine. Pojedini elementi krovne konstrukcije bili su dugi i preko 8 m.

⁶ Ćenifa - toalet

Na vrhu krova nalazio se mali drveni toranj sa šatorastim krovom i sa dugim šiljkom na vrhu, koji je označavao prolaznicima da je to musafirhana. Musafirhana nije imala dimnjak i sav dim je posebnim kanalima sproveden u prostrani prostor krovništva. Na taj način se postizao dvojak efekat – jedan dio prostora krovništva se koristio kao sušionica za meso, a ujedno je dim karbonizirao drvenu krovnu konstrukciju sa unutrašnje strane i na taj način je dodatno zaštitio od djelovanja vlage i gljivica.

3. Dosadašnja zakonska zaštita

- Na osnovi zakonske odredbe, a rješenjem Zavoda za zaštitu spomenika kulture NR BiH u Sarajevu, broj: 1090/51 iz 1951. godine, **Musafirhana u Jajcu** zaštićena je kao spomenik kulture.
- Rješenjem Zavoda broj: 02-759-3 iz 1962. godine, **Musafirhana u Jajcu** je upisana u Registar nepokretnih spomenika kulture.
- Prostornim planom Republike Bosne i Hercegovine do 2002. godine spomenik je I kategorije pod rednim brojem 17 i nalazi se u sastavu urbane cjeline Jajce koja je vrednovana kao cjelina nulte kategorije - međunarodnog značaja.

4. Istraživački i konzervatorsko restauratorski radovi

Godine 1954. izvršene su popravke na objektu, krečenje vanjskih zidova objekta i zamijenjen je dotrajali krovni pokrivač. Radove je nadgledao Zavod za zaštitu spomenika Bosne i Hercegovine.

5. Sadašnje stanje dobra

Objekat Musafirhane u potpunosti je srušen 1992. godine. Svi fragmenti su uklonjeni sa lokacije i odvezeni u nepoznatom pravcu.

III - ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima ("Službeni glasnik BiH", br. 33/02 i 15/03), Komisija donosi odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

II. VRIJEDNOST

A. Vremensko određenje

(dobra nastala od prahistorije do kraja XX stoljeća)

B. Historijska vrijednost

(veza građevine, cjeline ili područja sa historijskom ličnošću ili značajnim događajem u historiji)

C. Umjetnička i estetska vrijednost

iii. Proporcije

iv. Kompozicija

D. Čitljivost (dokumentarna, naučna, obrazovna vrijednost)
 iv. Svjedočanstvo o određenom tipu, stilu ili regionalnom maniru

F. Ambijentalna vrijednost

- i. Odnos oblika prema ostalim dijelovima cjeline
- ii. Značenje u strukturi i slici grada
- iii. Objekat ili skupina objekata je dio cjeline ili područja.

Sastavni dio ove odluke su:

- kopija katastarskog plana,
- z.k. izvadak, posjedovni list,
- fotodokumentacija,
- grafički prilozi.

Korištena literatura

U toku vođenja postupka proglašenja mjesta Musafirhane u Jajcu nacionalnim spomenikom, korištena je sljedeća literatura:

1916. L. Thalloczy, *Povijest Jajca*, Zagreb, 1916.

1951. Kreševljaković, Hamdija, *Prilozi povijesti bosanskih gradova pod turskom upravom*. Prilozi za orijentalnu filologiju i istoriju jugoslovenskih naroda pod turskom vladavinom II/1951, Sarajevo, 1952, 119-184.

1952. Mazalić, Đoko, *Stari grad Jajce*. Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, n.s. sveska VII, Sarajevo, 1952, 59-100.

1953. Kreševljaković, Hamdija, *Stari bosanski gradovi*. Naše starine I, Sarajevo, 1953, 7-47.

1970. Jadrić, Radivoj, *Revitalizacija istorijskog jezgra Jajca*, Sarajevo, 1970.

1978. Kojić-Kovačević, Desanka, *Gradska naselja srednjovjekovne bosanske države*. Sarajevo, 1978.

1982. Šabanović, Hazim, *Bosanski pašaluk*. Svjetlost, Sarajevo, 1982.

1986. Čehajić, Džemal, *Derviški redovi u jugoslovenskim zemljama*, Sarajevo, 1986.

1989. Eminefendić, Hazim, *Jajce 1878 – 1941*. Sarajevo, 1989.

1961. Zapisnici sa sjednica Komisije za zaštitu spomenika kulture u Jajcu

- dokumentacija Arhiva BiH, Općine Jajce i Zavoda za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa BiH

Nosilac istraživanja i izrade Prijedloga odluke:

*Mirzah Fočo, diplomirani inženjer arhitekture,
saradnik za graditeljske cjeline i kulturne krajolike
u Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika*